

Paşaca Şelalesi Tabiat Parkının Rekreatyon Potansiyeli

Recreational Potential of Paşaca Waterfall Nature Park

Öz

Doğaya dayalı turizm, küresel turizm sektörünün önemli bir bileşeni olup özellikle korunan alanlar bu turizm türü içinde hızlı bir büyüme göstermektedir. Bu alanlar her yıl artan ziyaretçi sayılarıyla dikkat çeken önemli destinasyonlar haline gelmiş ve turizm çalışmalarının da popüler bir konusu olmuştur. Korunan alanlar, doğal ekosistemin korunması ve sürdürülebilirliği açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda ülkemizde korunan alanlar sayısında 2010 yılından sonra ciddi artışlar görülmüştür. Bu çalışma, 2020 yılında tabiat parkı ilan edilerek koruma altına alınan Paşaca Şelalesi ve çevresinin rekreatyon potansiyelini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Alanın bozulmamış yapısı hem ziyaretçilerin rekreatif deneyimlerini destekleyen hem de doğa temelli turizmin teşvik edilmesine katkı sunan önemli bir doğal alan niteliğindedir. Çalışma kapsamında alanın turizm potansiyelini bilimsel bir temelde analiz edebilmek amacıyla, Gülez'in (1990) açık hava ve orman içi rekreatyon potansiyelini değerlendirmeye yönelik geliştirdiği yöntem kullanılmıştır. Yöntem çerçevesinde gerçekleştirilen analizler sonucunda, çalışma alanının rekreatyon potansiyelinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Alanın rekreatyon potansiyelinin iyileştirilmesine yönelik sürdürülebilir yönetim politikalarının geliştirilmesi, uzun vadeli koruma stratejilerinin uygulanması ve turizm ile doğa koruma arasındaki dengenin gözetilmesi vurgulanmakta ve paydaşların plan, yatırım ve uygulama alanlarında geliştirici ve destekleyici kararlar alması noktasında öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğa turizmi, korunan alanlar, Paşaca Şelalesi, rekreatyon, tabiat parkı

ABSTRACT

Nature-based tourism is a vital component of the global tourism sector, with protected areas experiencing significant growth as key visitor destinations. These areas attract increasing numbers of tourists each year and serve as essential topics in tourism research due to their role in environmental conservation and sustainability. In this context, the number of protected areas in our country has grown considerably since 2010, reflecting a heightened commitment to preserving natural ecosystems. This study evaluates the recreational potential of Paşaca Waterfall and its surroundings, which were designated a nature park in 2020. The area's unspoiled natural environment provides valuable opportunities for visitor recreation while contributing to the promotion of nature-based tourism. To assess the site's tourism potential using a scientific framework, this study applies the method developed by Gülez (1990) for evaluating outdoor and forest recreation potential. The analysis indicates that the area's recreational potential is moderate. The study emphasizes the need for sustainable management strategies to enhance the area's recreational value while ensuring long-term environmental conservation. It highlights the importance of maintaining a balance between tourism development and nature preservation. Additionally, recommendations are provided for stakeholders to implement strategic planning, investment, and policy measures that support the sustainable growth of nature-based tourism in the region.

Keywords: Nature tourism, protected areas, Paşaca Waterfall, recreation, nature park

Giriş

Doğa temelli turizm, nispeten el değmemiş doğal ortamlarla bağlantı kurma arzusuyla yönlendirilen turizm sektörünün uzun zamandır temel taşıdır. Kentsel yaşam giderek daha stresli hale geldikçe, sıklıkla, gürültü ve hızlı tempolu rutinlerle karakterize oldukça birçok kişi hem kısa süreli rekreatyon hem de uzun süreli boş zaman için kırsal ve doğal manzaralara sığınmaktadır (Leung vd., 2018). Bu doğal alanlar yalnızca huzurlu kaçışlar olarak hizmet etmekle kalmayıp aynı zamanda sürdürülebilir turizm, çevre koruma ve ekolojik bilinç üzerine büyüyen söylemde kritik kaynaklar olarak da ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, doğa temelli turizm çağdaş turizm araştırmalarında merkezi bir tema haline gelmiştir (Hall ve Boyd, 2005; Silva vd., 2023).

Geniş bir şekilde tanımlandığında, doğa temelli turizm, dağ yürüyüşü ve orman yürüyüşünden yaban hayatı gözlemine ve kırsal inzivalara kadar uzanan çok çeşitli cazibe ve aktiviteleri kapsar (Pickering ve Weaver, 2003). Doğal ortamlarda gerçekleşen, belirli doğal özelliklerle ilgilenen veya çevre korumayı desteklemek için tasarlanan turizmi içerir (Wolter, 2013). Bu sektör, küresel turizmde yalnızca en hızlı büyüyenlerden biri değil, aynı zamanda koruma ve sürdürülebilir bölgesel kalkınma için kritik bir yoldur (Balmford vd., 2009; Newsome vd., 2013).

Büşra UZUN¹

¹ Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Coğrafya Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye

Mehmet ZAMAN²

² Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü, Erzurum, Türkiye

Geliş Tarihi/Received 28.08.2024
Kabul Tarihi/Accepted 29.09.2025
Yayın Tarihi/Publication Date 31.12.2025

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Büşra UZUN

E-mail: busrauzun628@gmail.com

Cite this article:

Uzun, B., & Zaman, M. (2025).
Recreational potential of Paşaca
Waterfall Nature Park. *Eastern
Geographical Review*, 30(54), 13-28.

Content of this journal is licensed under a Creative
Commons Attribution-Noncommercial 4.0
International License.

Korunan alanlar, özellikle ulusal ve doğa parkları, hem koruma hem de turizm gelişiminde temel araçlardır. Bu alanlar yalnızca ekolojik değerleri için değil, aynı zamanda sorumlu bir şekilde yönetildiklerinde sosyoekonomik faydaları için de giderek daha fazla tanınmaktadır (Eagles, 2002). Korunan alanların resmileştirilmesi, Amerika Birleşik Devletleri'nde ulusal parkların kurulmasıyla başladı ve o zamandan beri küresel olarak ulusal yasal çerçevelere dayanan bir dizi sınıflandırmaya dönüşmüştür (Kalem, 2021). Türkiye'de doğal ortamları koruma çabaları 1956'da başladı ve bugün bu korunan alanların bir kategorisi olan tabiat parkları hızla genişledi. Temmuz 2025 itibarıyla Türkiye'deki belirlenmiş tabiat parklarının sayısı 273'e ulaşmıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025).

Doğal miras açısından zengin bölgeler arasında, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi, yüksek yoğunluklu tabiat parklarıyla öne çıkmaktadır. Giresun ilinin Görele ilçesindeki Paşaca Şelalesi Tabiat Parkı gibi bu alanlar rekreasyon, kültürel etkileşim ve ekoturizm için değerli fırsatlar sunuyor. Paşaca gibi doğal parklar, yalnızca doğal güzellikleriyle turistleri çekmekle kalmıyor, aynı zamanda çok çeşitli rekreasyonel aktiviteleri de destekliyor. Faydaları bireysel refahın ötesine geçerek sosyal uyumu teşvik etmeyi, çevre bilincini artırmayı ve yerel ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmayı içeriyor (Winter vd., 2020).

Çok sayıda çalışma, doğal alanlara yapılan ziyaretlerin fiziksel ve zihinsel yenilenmeye önemli ölçüde katkıda bulunduğunu vurgulamıştır (Birinci vd., 2016; Çalık vd., 2013; Çetin ve Sevik, 2015). Aynı zamanda, gelişen toplumsal dinamikler rekreasyon taleplerini ve tercihlerini şekillendirmeye devam etmektedir (Bell vd., 2007). Türkiye'de bu artan ilgi, son ziyaret istatistiklerine açıkça yansımıştır. Resmi raporlara göre, 2024'te Ramazan bayramında yaklaşık 3 milyon kişi ve Kurban Bayramı'nda yaklaşık 5,5 milyon kişi milli ve tabiat parklarını ziyaret etmiştir (TRT Haber, 2024; Yirmidört TV Haber, 2024). Bu rakamlar, korunan alanların rekreasyon ve turizm için temel çıkış noktaları olarak yaygın bir şekilde kullanıldığını vurgulamaktadır (Yener, 2021).

Türkiye'de son zamanlarda yapılan araştırmalar, şelalelerin doğa temelli turizmde önemli peyzaj özellikleri olarak değerini vurgulamıştır. Ancak, mevcut literatür çoğunlukla büyük milli parklara odaklanma eğiliminde olup, Paşaca Şelalesi Tabiat Parkı (Kurdoglu ve Kurdoglu, 2016) gibi daha küçük veya gelişmekte olan koruma alanlarını göz ardı etmektedir. Bu çalışma, Paşaca'nın sürdürülebilir bir turizm kaynağı olarak potansiyelini değerlendirmek için yapılandırılmış bir peyzaj ve rekreasyon değerlendirmesi uygulayarak bu boşluğu gidermeyi amaçlamaktadır. Amaç, sürdürülebilir jeoturizm ve merkezi olmayan doğa parkı yönetimi hakkındaki daha geniş tartışmalar içinde analizi konumlandırırken, turizm ve rekreasyon kapasitelerini değerlendirmektir (Dowling, 2013; Page ve Connell, 2014). Çalışma, Paşaca'nın doğa temelli bir destinasyon olarak gelişimini artırmak için pratik öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Stratejik planlama ve hedefli yatırımlarla Paşaca Şelalesi Tabiat Parkı, Türkiye'nin büyüyen sürdürülebilir turizm cazibe merkezleri manzarası içinde kayda değer bir alan olarak ortaya çıkma potansiyeline sahiptir.

Kavramsal Çerçeve

Doğa Temelli Turizm ve Manzara Özellikleri

Doğa temelli turizm dağlar, ormanlar, nehirler, göller ve yaban hayatı gibi doğal cazibe merkezleri etrafında merkezlenen seyahat deneyimlerini kapsar. Sürdürülebilir bir şekilde yönetildiğinde hem ekolojik hem de ekonomik faydalar sunan, küresel turizmin en hızlı büyüyen sektörlerinden biri olarak yaygın olarak kabul edilmektedir (Balmford vd., 2009; Newsome vd., 2013; Pickering ve Weaver, 2003). Doğa temelli turizmin çekiciliği ziyaretçilere kentsel stres faktörlerinden kaçma ve sakin, estetik açıdan hoş manzaralarla etkileşim kurma fırsatı sunmasıdır. Bu deneyimler genellikle psikolojik iyileşmeyi, kişisel refahı ve artan çevre farkındalığını destekler (Frumkin, 2017; Wolsko, 2019, Winter ve diğerleri tarafından alıntılanmıştır, 2020).

Dahası, doğal alanlar yalnızca içsel nitelikleri için değil aynı zamanda eğitim, macera, fiziksel aktivite ve kültürel zenginleşme fırsatları sağlayan çok işlevlilikleri için de değerlidir (Leung vd., 2018). Şelaleler gibi simgesel manzara özellikleri de dahil olmak üzere doğa temelli turizmdeki çeşitli cazibe merkezleri, hem destinasyon geliştirme hem de toplum yararına fırsatlar yaratır (Hall ve Boyd, 2005; Silva vd., 2023). Son çalışmalar, bu sektörün yalnızca ekonomik kalkınma için bir araç olmadığını, aynı zamanda özellikle yenileyici ve düşük etkili turizme olan ilgi arttıkça küresel biyoekonominin de hayati bir bileşeni olduğunu vurgulamaktadır (European Forest Institute, 2025). Dahası araştırmacılar, son otuz yılda korunan alanlara ve doğa temelli turizme yönelik akademik ve politik ilginin arttığını göstermiştir (Silva vd., 2023).

Şelalelerin Jeomorfolojik ve Ekolojik Yönleri

Şelaleler yalnızca simgesel manzara özellikleri değil, aynı zamanda uzun vadeli aşınma ve jeolojik süreçlerle şekillenen karmaşık jeomorfolojik oluşumlardır. Mestanza-Ramón ve Jiménez-Caballero'nun (2024) açıkladığı gibi, şelaleler genellikle daha yumuşak kaya katmanlarının granit gibi daha dirençli katmanların altında aşınarak dikey düşüşler ve uçurumlar oluşturduğu yerlerde gelişir. Bu oluşumlar ayrıca heyelanlar, buzul çekilmesi, tektonik yükselme veya volkanik aktivite gibi nehir yataklarını değiştiren ve dramatik topoğrafik değişiklikler yaratan ani jeomorfik olaylardan da kaynaklanabilir. Goudie (2020), şelalelerin küresel dağılımını ve jeolojik çeşitliliğini vurgulayarak, buzullaşmış ve tektonik olarak aktif bölgelerde sık sık meydana geldiklerini ve çeşitli iklim bölgelerinde varlıklarını belirterek bunu güçlendirir. Taban erozyonundan kaynaklanan şelale çekilmesi yaygın bir süreç olsa da, bazı şelaleler tuf birikimi yoluyla ilerleyebilir ve bu da evrimlerinin dinamik doğasını gösterir. Zamanla, geri çekilen şelaleler, özel türler için mikro habitat görevi gören, düşüşlerinin arkasında mağara benzeri "kaya barınakları" oluşturur. Bu barınaklar, yırtıcıların sıklıkla erişemediği korumalı nişler sunarak şelale ortamlarının ekolojik zenginliğine katkıda bulunur. Bu nedenle, şelaleler yalnızca jeomorfolojik çeşitliliği değil, aynı zamanda ekolojik önemi de temsil eder, biyolojik çeşitliliği destekler ve jeolojik yapı ile çevresel işlev arasındaki etkileşimi yansıtır.

National Geographic ve World Waterfall Database'e göre, bir şelale genellikle "bir nehrin veya başka bir su kütlesinin kayalık bir

çıkıntının üzerinden dik bir şekilde inmesi" olarak tanımlanır. Ancak, şelaleler su hacmi, genişlik ve yükseklik dahil olmak üzere çeşitli kriterlere göre de sınıflandırılabilir.

Türkiye ve Dünya'da Şelale Turizmi ve Doğal Parklar

Son araştırmalar, sıklıkla "mavi alanlar" olarak adlandırılan, su açısından zengin ortamların ruh sağlığı üzerinde önemli olumlu etkileri olduğunu vurgulamaktadır. Sistemik incelemeler ve kültürler arası çalışmalar, şelaleler gibi doğal su özellikleriyle etkileşimin olumsuz duyguları hafifletebileceğini, stresi azaltabileceğini ve psikolojik iyileşmeyi teşvik edebileceğini göstermiştir (Britton vd., 2020; Völker ve Kistemann, 2013). Bu ortamlar, sakinlik ve duygusal rahatlama hissine katkıda bulunan ses, hareket, serinlik ve görsel akış dahil olmak üzere çok duyulu uyarım sağlar (White vd., 2020; Vert vd., 2020). Mavi alanlar arasında şelaleler, mavi-yeşil alanın benzersiz bir biçimini temsil eder. Doğal sesleri, görsel güzellikleri ve saflık ve yenilenme ile sembolik ilişkileri, şelaleleri duygusal ve hatta ruhsal gençleşmeyi teşvik etmede özellikle etkili hale getirir. Bu nedenle, şelaleler yalnızca eğlence amaçlı çekicilikleri için değil, aynı zamanda terapötik ve psikolojik faydaları için de giderek daha fazla tanınmaktadır.

Hudson (1998), şelaleleri turizm için manzara kaynakları olarak çerçevelemek için en erken sistematik girişimlerden birini sunarak, birkaç şelalenin temel turizm destinasyonu olarak hizmet ederken, çoğunun daha geniş destinasyon sistemleri içinde önemli cazibe merkezleri olarak hareket ettiğini vurgulamaktadır. Jamaika, ABD ve İngiltere gibi örneklerden yararlanarak, şelalelerin genellikle özellikle ekoturizm bağlamlarında deneyimleri çeşitlendirerek turizm ürününü geliştirdiğini göstermektedir. Şelaleler yalnızca genel turistleri değil, aynı zamanda bazen "şelale meraklıları" veya "koleksiyoncular" olarak adlandırılan, motivasyonları manzara güzelliğine olan estetik ve duygusal bağlantılarda derin köklere sahip niş meraklılarını da çekmektedir. Hudson'ın çalışması, bu tür özelliklerin bölgesel turizm planlamasına ve kültürel değere nasıl katkıda bulunduğuna dair daha derin bir araştırmayı davet etmektedir.

Türkiye'de şelale alanları, ekolojik önemlerine ve rekreasyonel potansiyellerine rağmen akademik literatürde yeterince araştırılmamıştır. Türkiye'nin korunan alanları genişleyerek 2025 yılı temmuz ayı itibarıyla 273 belirlenmiş tabiat parkına ulaştıkça, kamuoyunun katılımı da artmıştır. Sadece 2024'teki dini bayramlarda, tabiat parkları 8 milyondan fazla ziyaretçiyi çekerek, artan rekreasyonel önemlerini vurgulamıştır (TRT Haber, 2024; Yirmidört TV Haber, 2024; Yener, 2021). Şelaleler, genellikle ana akım pazarlama stratejilerinin dışında kalsa da, özellikle korunan alan çerçevelerine entegre edildiklerinde, ziyaretçi deneyimi ve turizm faydalarının bölgesel dağılımında önemli bir rol oynayabilir. Bu çalışma, daha az gelişmiş bir alanın turizm potansiyelini belirlenmiş bir uygunluk modeli aracılığıyla değerlendirerek bu boşluğu gidermektedir. Ekolojik varlıkları korurken artan talebi karşılamak için, ulusal ve yerel makamlar, korumayı turizm büyümesiyle dengeleyen değerlendirme araçlarına ve altyapıya yatırım yapmalıdır.

Şelalelerin Ekonomik, Kültürel ve Estetik Önemi

Şelaleler, yerel turizmi canlandırarak, küçük işletmeleri destekleyerek ve birçok sektörde istihdam fırsatları yaratarak önemli bir ekonomik değere sahiptir. Doğal cazibe merkezleri olarak, önemli ziyaretçi trafiği çekerler ve bu da konaklama, yemek hizmetleri, hediyelik eşya ve ulaşım için talebi artırır. Bu harcamalar yerel ve bölgesel ekonomik kalkınmaya doğrudan katkıda bulunur. Şelalelerden elde edilen gelir giriş ücretleri, uzun süreli ziyaretçi konaklamaları ve çevre bölgelerdeki turist tüketimi yoluyla sağlanmaktadır (Cascade, 2025).

Jeoturizm üzerine yapılan son araştırmalar, şelalelerin çok boyutlu cazibesini vurgulamıştır, ancak kapsamlı çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Örneğin, Ortega-Becerril, Polo ve Belmonte Ribas (2019) İspanya'daki Ordesa ve Monte Perdido Milli Parkı'ndaki şelalelerin çekiciliğini etkileyen temel değişkenleri araştırmıştır. Çalışmada, morfoloji, su deşarjı ve estetik manzaranın jeoturistlerin deneyimlerinin merkezinde yer aldığı ve mevsimsel değişimlerin, özellikle de ilkbaharda, algılanan çekiciliği artırdığı tespit edilmiştir. İlginç bir şekilde, deşarjdaki küçük değişiklikler bile hem morfolojik hem de estetik özelliklere ilişkin algıları iyileştirmiştir. Jeolojik bağlamın yanı sıra çevredeki manzara da ziyaretçi tercihiinde güçlü bir faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Jeoturizmin geliştirilmesi bağlamında, şelalelerin çok yönlü değerinin değerlendirilmesi sürdürülebilir planlama ve yorumlama için elzemdir. Singtuen vd. (2021) Tayland'daki şelalelerin derinlemesine bir değerlendirmesini yapmış ve potansiyellerini beş temel boyutta incelemiştir: doğal, turistik, kültürel, ekonomik ve eğitim değeri. Çalışmaları, şelaleleri sadece doğal ve jeolojik özellikler olarak değil, aynı zamanda kültürel simgeler ve eğitim kaynakları olarak da kabul eden bütüncül bir çerçevenin önemini vurgulamaktadır. Yazarlar, jeoturizmin jeolojik tarih, kültürel anlatılar ve ekolojik önemi ziyaretçilere aktaran yorumlayıcı stratejilerin entegrasyonundan nasıl faydalanabileceğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, şelalelerin kapsamlı jeoturizm çekicilikleri olarak hizmet verebileceği fikrini güçlendirmektedir.

Şelaleler ve Jeoturizm

Dowling'e (2013) göre jeoturizm, bir bölgenin jeolojik özelliklerine ve peyzajına odaklanan ve bu abiyotik unsurları sürdürülebilir turizm gelişimini teşvik etmek için bir temel olarak kullanan bir turizm şeklidir. Fiziksel çevrenin daha derinlemesine anlaşılmasını teşvik eder ve bu da bir yerin hem tarihi hem de çağdaş biyolojik (flora ve fauna) ve kültürel boyutlarına ilişkin farkındalığı artırır. Dowling, jeoturizmin doğal ve beşeri sistemleri eğitim, takdir ve sorumlu seyahat uygulamaları yoluyla birbirine bağladığı için, daha önceki niş modellere kıyasla sürdürülebilir turizme daha entegre ve bütüncül bir yaklaşımı temsil ettiğini vurgulamaktadır.

Şelaleler benzersiz jeolojik oluşumları, görsel çekicilikleri ve eğitim potansiyelleri nedeniyle önemli jeoturizm varlıklarını temsil etmektedir. Jeomorfolojik özellikler olarak şelaleler genellikle litoloji, tektonik aktivite, erozyon ve iklim koşulları arasındaki karmaşık etkileşimlerden kaynaklanır ve bu da onları Dünya süreçlerini erişilebilir ve ilgi çekici bir şekilde yorumlamak

için değerli kılar (Mestanza-Ramón ve Jiménez-Caballero, 2024). Doğal ve dinamik nitelikleri yalnızca doğa turistlerini değil, aynı zamanda peyzajı bilim ve kültürle birleştiren anlamlı deneyimler arayan jeoturistleri de cezbetmektedir (Ortega-Becerril vd., 2019). Dolayısıyla şelaleler, uygun altyapı ve koruma stratejileri ile yönetildiklerinde jeo mirasın, sürdürülebilirliğin ve toplum temelli turizmin teşvik edilmesi için odak noktaları olarak hizmet edebilirler.

Bu nedenle, Sumanapala ve Wolf tarafından bildirildiği üzere jeoturizm, jeolojik ve jeomorfolojik özelliklerin eğitim ve koruma değerini vurgulayarak doğa temelli turizmi çeşitlendirmek ve geliştirmek için stratejik bir yol sunmaktadır (Sumanapala ve Wolf, 2022). Jeoturizm, turizm tekliflerinin yelpazesini genişletirken aşırı kullanılan alanlar üzerindeki baskıyı azaltabilecek "akıllı bir çeşitlendirme stratejisi" olarak hizmet edebilir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Türkiye'nin korunan alanlarının planlama ihtiyaçlarına göre yapılandırılmış bir peyzaj ve rekreasyon değerlendirme yaklaşımı uygulayarak Paşaca Şelalesi Tabiat Parkı'nın turizm potansiyelini değerlendirmek ve doğa temelli bir turizm destinasyonu olarak sürdürülebilir gelişimi, yönetimi ve tanıtımı için öneriler sunmaktır.

Yerel Halk ve Turistler için Doğa Gezisi Olarak Şelaleler

Turizm ve rekreasyon gündelik söylemde sıklıkla birbirinin

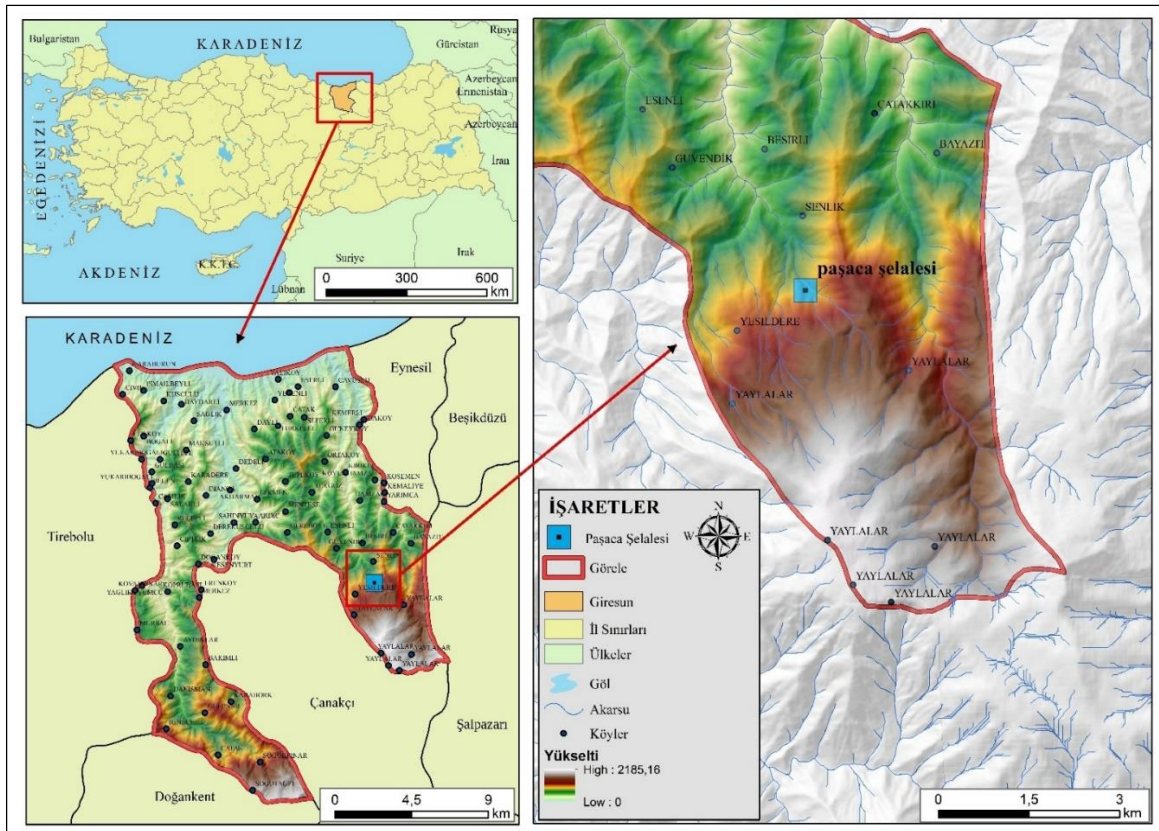
yerine kullanılsa da, akademik literatürde farklı anlamlara sahiptir. Turizm tipik olarak boş zaman, keşif veya kültürel deneyimler için kişinin normal çevresinin dışına seyahat etmesini içerir ve genellikle geceleme veya uzun süreli ziyaret gerektirir. Buna karşılık rekreasyon, boş zamanlarda, genellikle eve yakın yerlerde ve seyahat ya da konaklama gerekmeksizin gerçekleştirilen boş zaman faaliyetlerini ifade eder (Page ve Connell, 2014). Ancak şelaleler ve tabiat parkları gibi doğal ortamlarda bu kategoriler sıklıkla örtüşmektedir. Paşaca Şelalesi gibi alanlar hem günübirlik rekreasyonel faaliyetlerde bulunan yerel sakinleri hem de bölge dışından doğa temelli turizme katılan ziyaretçileri çekmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada kapsayıcı bir bakış açısı benimsenerek, alanın yerel bir rekreasyon kaynağı ve bölgesel bir turizm varlığı olarak ikili rolünü yansıtmak için her iki terim de birbirinin yerine kullanılmıştır.

Çalışma Alanının Konumu ve Başlıca Özellikleri

Çalışmaya konu olan tabiat parkı, Doğu Karadeniz bölümünde Giresun ili Görele ilçesinde yer alır (Şekil 1). Park, yaklaşık olarak 40°56'06" – 40°54'54" kuzey enlemleri ile 39°05'06" – 39°06'54" doğu boylamları arasında yer almaktadır. Sis Dağı yaylası eteklerinde bulunan Paşaca Şelalesinin içerisinde bulunduğu 199 hektarlık alan 2020 yılında yapılan düzenlemeyle birlikte tabiat parkı statüsüne kavuşarak korunmaya başlanmıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024).

Şekil 1

Paşaca Şelalesi'nin Coğrafi Konumu.

Şekil 2

Paşaca Tabiat Parkı İçerisindeki Şelaleye Vadinin Doğu ve Batısından İki Ayrı Yol ile Ulaşılmaktadır.

Tabiat parkı içerisindeki en önemli doğal turistik kaynağı Paşaca Şelalesi oluşturmaktadır. Şelale, Çavuşlu Beldesi'ne 17 km, Görele'ye 22 km, Giresun'a 85 km ve Trabzon'a ise 95 km uzaklıktadır. Çavuşlu Beldesi'nden şelaleye giden yolun bir kısmı beton bir kısmı ise stabilize'dir. Bu yoldan ayrıldıktan sonra yaklaşık 750 m patika yol ile şelaleye ulaşılmaktadır. Alt yol olarak bilinen bu güzergâh, en fazla kullanılan yoldur. İkinci güzergâhı oluşturan üst yol, zaman zaman meydana gelen heyelanlar nedeniyle ulaşımına kapanmaktadır. Bundan dolayı çok fazla tercih edilmemektedir. Alt patika kullanıldığında şelalenin alt kısmına, üst patika kullanıldığında ise suyun düşmeye başladığı yukarı kısma varılmaktadır (Şekil 2).

Paşaca Şelalesi, kaynak sularını Sis Dağı'nın zirve kesimlerinden alan Paşaca Akarsuyu üzerinde yer almaktadır. Bu akarsu, havzasında yer alan çeşitli büyüklüklerdeki yan derelerle beslenmekte olup, Çavuşlu kasabası yakınlarından geçerek Karadeniz'e ulaşmaktadır. Yaklaşık 50 metre yüksekliğe sahip olan şelale, topografik yapı ve akış rejimi açısından bölgedeki dikkat çekici jeomorfolojik oluşumlardan biridir (Şekil 3). Şelale Karadeniz'e ulaşmaya kadar eğim kırıklarından basamaklar halinde düşen birçok çağlayanı oluşturmaktadır (Şekil 4). Ordu-Giresun landşaft alanlarında aşınımına bağlı olarak çağlayan ve

şelale oluşumu gözlenmektedir. Paşaca Şelalesi aşınımına özellikle eğim kırıklığı altındaki akarsuyun erozif aşındırmasına bağlı olarak oluşan plunge (dalma havuzu) tipli bir şelale özelliği göstermektedir (Sever ve Kopar, 2009).

Şelalenin bulunduğu alan ve çevresi hem trekking hem de olağanüstü manzaraları ile fotoğraf çekimi için uygun ortamlar sunmaktadır (Şekil 4). Her mevsim akışa sahip olan şelalenin yaz aylarında su hacminde azalma söz konusu olmaktadır.

İçerisinde yer aldığı doğal park ve dolayısıyla da şelale çevresinde; orman, kaya ve su ekosistemi iç içe olup peyzaj görselliği ile öne çıkmaktadır. Bu yönleriyle de doğal kaynak değerleri ve rekreasyonel kullanım açısından potansiyeli yüksek bir gelişim alanı olarak öne çıkmaktadır. Paşaca Şelalesi ve çevresi, sahip olduğu doğal ve beşeri coğrafi özellikler doğrultusunda doğa yürüyüşleri, fotoğrafçılık, bitki örtüsü incelemesi, dağ bisikleti, kampçılık, yaban hayatı gözlemi, kuş gözlemciliği, yayla turizmi, piknik, yörenin kırsal yaşam biçimini görme ve tanıma gibi çeşitli aktivitelerin yapılması için elverişli bir ortam sunmaktadır. Ayrıca Sis Dağı Yaylası ve Sis Dağı Tabiat Parkına yakın olması yapılabilecek rekreasyon potansiyelini çeşitlendirmekte ve artırmaktadır.

Şekil 3

Paşaca Şelalesi Yaklaşık 50 Metreden Düşmektedir.

Şekil 4

Paşaca Şelalesi Düşüşünü Tamamladıktan Sonra Birçok Küçük Çağlayanlar Oluşturmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada, Gülez Yöntemi; Niğde Atatürk Kent Ormanı'nda (Demirkan, 2020), Bentler Tabiat Parkı'nda (Sökmen ve Yener, 2022) ve Adıyaman ili Gölbaşı ilçesi sınırları içindeki Gölbaşı Gölleri Tabiat Parkı'nda (Vural, 2025), Altınpınar Gölü ve yakın çevresinde (Atayeter vd., 2020), Limni Gölü Tabiat Parkı'nda (Pekünlü vd., 2020), Çankırı Kadınçayırı Tabiat Parkı (Tülek, 2020) uygulanması gibi Türkiye rekreasyon değerlendirmelerindeki güçlü geçmişine dayanarak seçilmiştir; bu, toplu olarak metodolojik geçerliliğini, operasyonel pratikliğini ve yerel turizm ve rekreasyon planlamasında tekrarlanabilir, politika uyumlu değerlendirmeler için uygunluğunu teyit etmektedir. Dolayısıyla belirlenen alanın rekreasyon kapasitesini analiz etmek için Sümer Gülez'in 1990 yılında geliştirdiği Gülez Yöntemi olarak bilinen Orman içi Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması Yöntemi kullanılmıştır.

Gülez Yöntemi, Türkiye'deki orman ve tabiat parkı ortamlarında rekreasyon potansiyelini değerlendirmek için yaygın olarak uygulanabilir ve bağlamsal olarak uygun olmaya devam etmektedir. Farklı doğal ortamlara uyarlanabilirliği ve korunan alanlara yönelik yerel planlama çerçeveleriyle uyumluluğu, yöntemin kullanımının devam etmesini desteklemektedir. Yöntemin peyzaj değeri, iklim, erişilebilirlik, rekreasyonel elverişlilik ve sınırlayıcı faktörlere odaklanan yapılandırılmış, kriterlere dayalı yaklaşımı, özellikle gelişmiş CBS altyapısının veya ayrıntılı mekansal veri setlerinin hazır bulunamayabileceği yerlerde ön saha değerlendirmeleri için pratik bir araç sunmaktadır. Ayrıca, yöntemin hem ekolojik hem de kullanıcı odaklı değişkenleri entegre etmesi, onu koruma hedefleriyle uyumlu dengeli turizm gelişimini bilgilendirmek için uygun hale getirmektedir. Türkiye'de yakın zamanda yapılan bazı çalışmalar, orman rekreasyon potansiyelinin değerlendirilmesinde bu yöntemi uygulamaya veya uyarlamaya devam etmekte (örneğin, Çetin ve Sevik, 2016; Vural, 2025) ve yöntemin metodolojik geçerliliğini ve operasyonel uygunluğunu doğrulamaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmada Gülez Yöntemi'nin seçilmesi, bağlama uygunluğu, kanıtlanmış faydası ve yerel turizm uygunluk değerlendirmesi için tekrarlanabilir ve politika ile uyumlu bir çerçeve sağlama kapasitesine dayanmaktadır.

Bu metod, bölgenin erişilebilirlik ve kullanım özelliklerinin yanı sıra doğal ve fiziksel çevre faktörlerinin sistematik olarak analiz edilerek rekreasyonel uygunluğun puanlanmasına dayanmaktadır. Yöntem (Gülez) $RP = P + P + I + U + RK + OSE$ matematiksel formülü ile ifade edilmektedir. Bu formülde gösterilen semboller aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır (Gülez, 1990):

P	Peyzaj değeri
i	İklim
U	Ulaşılabilirlik
RK	Rekreatif kolaylık
OSE	Olumsuz etkenler
RP	Rekreasyon Potansiyeli (%)

Bu ifadelerin hepsi, yani destinasyonun sahip olduğu özellikler "Orman İçi Rekreasyon Potansiyeli Değerlendirme Formu" altında puanlama yapılmaktadır. Değerlendirme formuna göre:

Peyzaj potansiyeli (P) bir alanın rekreasyon potansiyelinin değerlendirilmesinde en belirleyici faktörlerden biridir. Toplam rekreasyon potansiyeli içindeki değeri en fazla %35 olarak belirlenmiştir. Peyzaj değeri olarak alanın büyüklüğü, bitki örtüsü, yüzeysel durum, görsel kalite, hidrografik özelliği (deniz, göl ve akarsulara yakınlığı) ve diğer özellikler dikkate alınarak hesaplama yapılmaktadır.

İklimin (I) rekreasyon etkinlikleri üzerindeki etkisi sıcaklık, yağış güneşlenme ve rüzgar gibi iklim elemanları dikkate alınarak değerlendirmedeki payı maksimum %25 olarak belirlenmiştir. İklim elemanlarının rekreasyon üzerindeki etkilerine bakıldığında sıcaklık ve ardından yağışın önemli bir paya sahip olduğu söylenilebilir. Değerlendirme formuna göre bir sahanın sıcaklık değeri 1 ile 10 puan arasında puanlandırılmaktadır. Sıcaklık ortalaması olarak 16 ile 34 °C arası sınırlar belirlenmiş olup, bu aralığın dışında kalan sıcaklıklar yani 16 °C ve altındaki veya 34 °C'yi aşan sıcaklıklar en düşük puan olarak 1 puanla değerlendirilir. 25 °C'ye yakın sıcaklıklar ise daha yüksek puanlarla değerlendirilir, çünkü 25 °C, rekreasyon faaliyetleri için en ideal sıcaklık değeri kabul edilmekte ve bu değer en yüksek (10 puan) ile derecelendirilmektedir. Güneşlenme ve rüzgarlılık oranı gibi unsurlarda iklim değerinin rekreasyon potansiyeli üzerinde etkili olmaktadır.

Ulaşılabilirlik (U), rekreasyon potansiyeli olan bir alanın erişilebilirliği ile ilgili olup rekreasyon potansiyelinin değerlendirilmesinde hesaplanan diğer önemli bir unsuru oluşturmaktadır. Nitekim rekreasyon değerlendirme yönteminde toplam puanlama içerisindeki ağırlığı %20'dir. Bulunduğu bölgenin turistik önemi, büyük kentlere yakınlık, ulaşılan zaman, ulaşım türleri ve ulaşımındaki diğer kolaylıklar gibi unsurlar alanın ulaşılabilirlik puanını belirlemektedir.

Rekreatif kolaylıklar, rekreatif potansiyelin artmasına olumlu etki yapmaktadır. Rekreatif donatım içerisine dahil edilen piknik alanları, su kaynakları, konaklama tesisleri, tuvaletler, bekçi ve görevliler, otoparklar, kır gazinoları, satış büfeleri ve diğer hizmetler toplam rekreasyon potansiyelinde %20'ye kadar bir paya sahiptir. Bu unsurların potansiyel içindeki önemi toplam değerlendirme kriterleri göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.

Rekreasyon potansiyeli belirlenirken o yerde olan veya meydana gelebilecek olumsuz etkenlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Hava kirliliği, güvenli olmaması, gürültü, bakımsızlık, su kirliliği gibi olumsuz etkenler göz önünde bulundurularak puanlamaya dahil edilmektedir. Nitekim negatif unsurlar rekreasyon potansiyelini olumsuz yönde etkileyerek yöntem içerisinde toplam puandan düşülmek üzere -10 puan üzerinden değerlendirilerek hesaplanmaktadır.

Bu yöntem kullanılarak erişilen sonuçlar şu şekilde açıklanmaktadır: Rekreasyon potansiyeli (RP) %30'dan düşük ise "çok düşük", %30 ile %45 arasında ise "düşük" bir potansiyeldir.

“Orta” düzeyde rekreasyon potansiyeli ise %46 ile %60 aralığındadır. %61 ile %75 aralığında ise “yüksek” ve %75’ten fazla ise “çok yüksek” rekreasyon potansiyeli olmak üzere beş kategoride değerlendirme elde edilmiştir. Puanlar her bir unsur için ayrı ayrı verilmekte ve formüldeki tüm unsurlar Tablo 1’de açıklanmıştır.

Gülez yöntemi çalışma alanına uygulanırken; veri analiz sürecinde alanın topografik yapısı, iklimsel özellikleri, su kaynakları, bitki örtüsü ve rekreasyonel taşıma kapasitesi gibi temel bileşenler dikkate alınmış, elde edilen veriler doğrultusunda rekreatif potansiyelin niceliksel olarak belirlenmesi sağlanmıştır. Böylece, alanın sürdürülebilir turizm ve rekreasyonel kullanım açısından taşıdığı potansiyel bilimsel bir çerçevede ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bir diğer yöntemini ise arazi gözlemleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra yerli ve yabancı kaynakların literatür taraması yapılmış daha sonra tabiat parkının iklimsel parametrelerinin analizi için Görele (Kuşçulu) ve Tirebolu meteoroloji istasyonlarına ait uzun yıllık verilerinden yararlanılmıştır. ArcGIS 10.4.1 yazılımı kullanılarak araştırma sahasının lokasyon ve eğim haritaları hazırlanmıştır. Böylece çalışmada, hem nitel (kalitatif) hem de nicel (kantitatif) araştırma metodlarından oluşan karma desenli yöntem (Creswell, 2002) kullanılmıştır.

Bulgular

Paşaca Şelalesi Tabiat Parkı toplam 199 hektarlık bir alanı kapsamakta ve Giresun ilinin Görele ilçesine bağlı olan Beşirli ve Yeşildere köyleri arasında yer almaktadır. Paşaca Şelalesinin içinde bulunduğu Paşaca Tabiat Parkı; orman, su ve bitki ekosistemlerinden oluşmuştur. Nitekim yapılan arazi çalışmalarında alanın zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahip olduğu gözlemlenmiştir. Çalışma alanı geniş yapraklı ağaçlardan oluşan bir orman formasyonuna sahiptir. Bu formasyonu oluşturan türler arasında; kayın (*Fagus orientalis*), kestane (*Cestanea sativa*), ceviz (*Juglans*), gürgen (*Carpinus betulus*), meşe (*Quercus*), kızılğaç (*Alnus glutinosa*), çınar (*Platanus orientalis*), akçaağaç (*Acer campestre*), yabani kiraz (*Prunus avium*), karayemiş (*Prunus lauracerasus*) vs. bulunmaktadır. Bu ağaçlardan oluşan orman örtüsü altında mor (*Rhododendron ponticum*) ve sarı (*Rhododendron flavum*) orman gülleri, taflan

(*Prunus lauracerasus*), kızılcık (*Cornus songurna*), yabani fındık (*Corylus avellana*), muşmula (*Mespilas germanica*) gibi türlerden oluşan ikinci hatta tek yıllık otlardan oluşan üçüncü bir bitki katı olarak da böğürtlen (*Rubus caucasicus*), eğrelti otu (*Pteridium aquilinum*) ve yonca (*Medicago*) gibi otsu bitkilerden oluşan bir formasyon yer almaktadır. Böylece, alanın zengin ve ekolojik açıdan önemli bir florastik çeşitliliğe sahip olduğu ifade edilebilir. Bütün bunlara bağlı olarak çalışma alanı, her mevsim ziyaretçilerine görsel açıdan büyük bir renklilik sunmaktadır. Nitekim manzaralar, turizmin çeşitli işaret ve sembollerin mekânsal estetiğine dayanan oldukça görsel bir deneyim olması nedeniyle turizmin önemli unsurları arasında görülmektedir (Urry, 1991 akt. Prince vd., 2023). Çalışma alanının farklı yükselti basamakları sunması (Şekil 1) birçok noktada etkileyici manzara seyir ve fotoğraf çekim noktaları bulunmasını sağlar. Ayrıca alanın Sis Dağı’na yakın konumu özellikle belirli dönemlerde oluşan doğal sis örtüsüyle (bulut denizi) birlikte manzara akışını artırmakta ve görsel kaliteyi hem algısal hem de estetik peyzaj bakımından olumlu yönde etkilemektedir (Şekil 5). Alanın hidrografik değeri, akarsu kenarında olması nedeniyle ve şelale varlığına bağlı olarak potansiyelini artırmaktadır.

ArcGis 10.4.1 programı kullanılarak gerçekleştirilen topografik analizler, sayısal yükselti verileri ve eğim ölçümleri haritalarına dayalı olarak, Paşaca Şelalesi ve çevresinin oldukça dik yamaçlı engebeli bir topografyaya sahip olduğu sonucuna varılmaktadır (Şekil 6).

Belirtilen topoğrafya nedeniyle tabiat parkına ve dolayısıyla da şelaleye, eğim değerinin daha az olduğu akarsu vadileri boyunca geçirilmiş olan yollar takip edilerek ulaşılmaktadır. Bu özellik de açık hava rekreasyon alanlarının potansiyelini artırmaktadır.

Peyzaj değerine ilişkin son unsur diğer özellikler olarak değerlendirilmiştir. Alan sahip olduğu biyoçeşitliliği ile geyik, karaca, kurt, tilki, gelincik ve tavşan gibi çeşitli hayvan aynı zamandadoğan, şahin, baykuş, puhu, kaya kartalı ve kuzgun gibi de kuş türlerini görebilme imkânı sunmaktadır. Bunun yanı sıra çalışma alanının Sis Dağı ve Sis Dağı Tabiat Parkına olan yakınlığı yöredeki geleneksel unsurları da ziyaretçilere sunmaktadır.

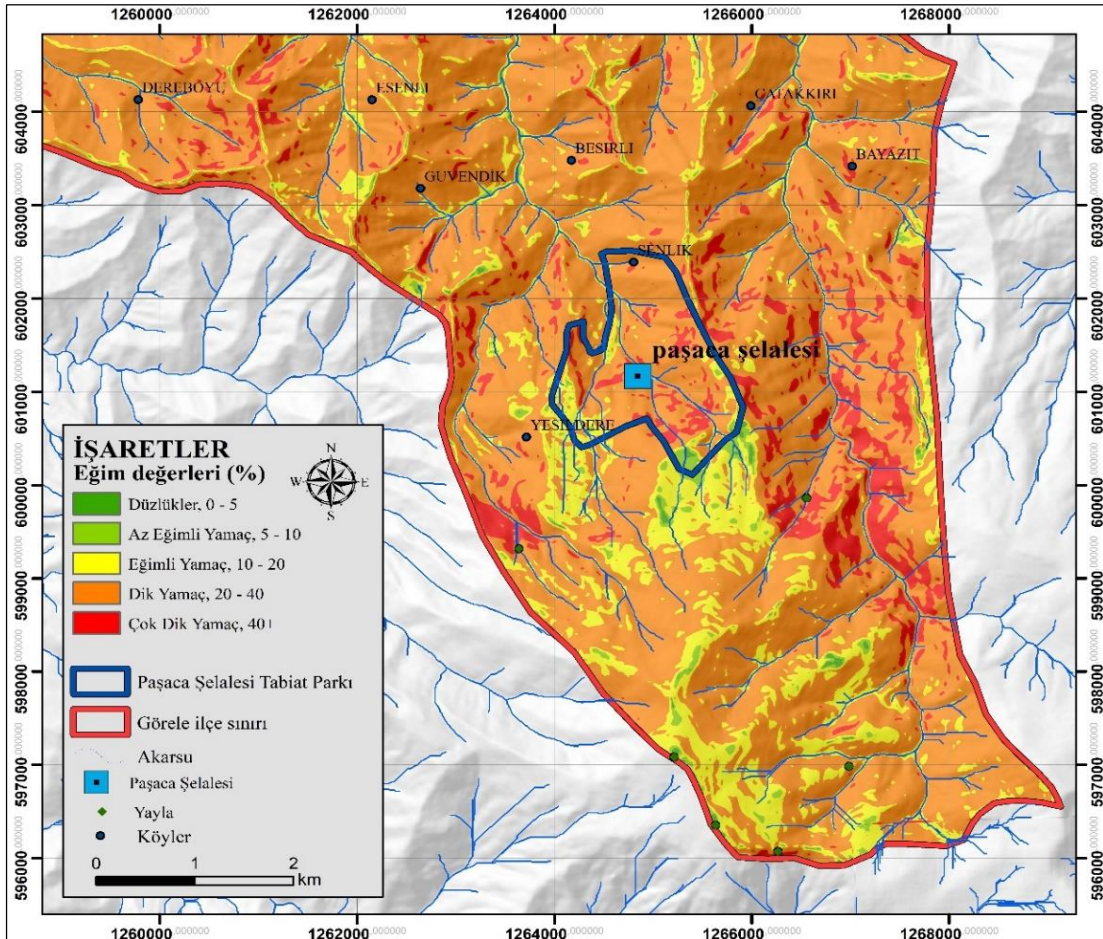
Şekil 5

Sis Dağı'nın Sarı Orman Gülleriyle Bezenmiş Yamaçlarının Bulut Deniziyle Birleşimi.

Şekil 6

Paşaca Şelalesi Tabiat Parkı ve Çevresinin Eğim Haritası.

Tablo 1
Gülez Yöntemine Göre Paşaca Şelalesi Tabiat Parkı'nın Rekreasyon Potansiyelinin Değerlendirilmesi

Değerler	Özellikler	Maksimum Puan	Açıklama	Puan	Değerlendirme Puanı
Peyzaj Değeri (P)	Alanın Büyüklüğü	4	>10ha	4	4
			5-10 ha	3	
			1-5 ha	2	
			0,5-1 ha	1	
	Bitki Örtüsü	8	Ağaçlık, çalılık, çayırılık	7-8	8
			Yalnız ağaçlık ve çayırılık	6-7	
			Çalı, çayırılık, seyrek ağaçlık	5-6	
			Çalılık, seyrek ağaçlık	4-5	
			Yalnız çalılık ve çayırılık	3-4	
			Çalılık, seyrek ağaçlık	3-4	
			Çayırılık, seyrek ağaçlık	2-3	
	Deniz, Göl Akarsular	8	Yalnız Çayırılık	1-3	5
			Deniz kıyısı	7-8	
			Göl kıyısı	6-7	
	Yüzey Durum	5	Akarsu	4-5	1
			Dereler	1-4	
			Düz alan	5	
			Hafif dalgalı	4	
			Az meyilli, yer yer düzlük	3	
			Az engebeli	2	
			Orta engebeli	1	
	Görsel Kalite	4	Panoramik görüntüler	3-4	4
			Güzel görüş ve vistalar	2-3	
	Diğer Özellikler	6	Alanın görsel estetik değ.	1-3	6
			Örneğin doğal anıt, çağlayan, mağara, tarihsel ve kültürel değerler , yaban hayvanları, kuşlar vb.	1-6	
İklim Değeri (I)	Sıcaklık	10	Yaz Ayları (H,T,A) Ortalaması	1-10	6
			16,17,18,19,20,21,22,23,24,25		
			34,33,32,31,30,29,28,27,26,25		
			1,2,3,4,5,6,7,8,9,10		
	Yağış	8	Yaz Ayları (H,T,A) Toplamları	1-8	2
			50,100,150,200,250,300,350,400		
	Güneşlenme	5	8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1	1-5	3
			Yaz Ayları Bulutluluk Ortalaması		
Ulaşılabilirlik (U)	Bulunduğu Bölgenin Turistik Önemi	4	0-2, 2-4, 4-6, 6-8, 8-9	1-5	1
			5, 4, 3, 2, 1		
			Yaz ayları ortalama rüzgar hızı 1 m/sec'den az		
			1-3 m/sec arası		
	Bulunduğu Bölgede En az 100.000 Nüfuslu Kent Olması	5	Akdeniz, Ege, Marmara Kıyısı	3-4	3
			Karadeniz Kıyısı		
			Önemli karayolu güzergahları, turizmde öncelikli yöreler		
			20 km'ye kadar uzaklık		
			50 km'ye kadar uzaklık		
	Ulaşılan Zaman Süresi (Yakındaki en 5000 nüfuslu kentten)	4	100 km'ye kadar uzaklık	4	3
			200 km'ye kadar uzaklık		
			Yürüyerek 1 saate kadar veya taşıtla 0-30 dk arası		
			Taşıtla 30 dk -1 saat arası		
Rekreatif Kolaylıklar (RK)	Ulaşım (taksi ve özel oto dışında)	4	Taşıtla 1-2 saat arası	2	1
			Taşıtla 2-3 saat arası		
			Yürüyerek gidebilme veya her an taşıt bulabilme		
			Belli saatlerde taşıt bulabilme		
	Ulaşımın Diğer Kolaylıkları	3	1-3	1-3	0
			Örneğin teleferik olması, denizden ulaşılabilir vb.		
	Piknik Tesisleri	4	Sabit piknik masası, ocak vb. (niteliklerine göre)	1-4	0
	Su Durumu	3	İçme ve kullanma su olanakları (niteliklerine göre)	1-3	3
	Geceleme Tesisleri	2	Sabit geceleme tesisleri	1-2	1
			Çadırı veya çadırsız kamp kurabilme olanakları		
Olumsuz Etkiler (OSE)	WC'ler	2	Niteliklerine göre	1-2	1
	Otopark	2	Niteliklerine göre	1-3	1
	Kır Gazinosu, Satış Büfesi	2	Niteliklerine göre	1-2	0
	Bekçi ve Görevliler	2	Sürekli bekçi / görevli	2	0
			Hafta sonlarında bekçi görevli	1	
	Diğer Kolaylıklar	3	Örneğin plaj, kabin ve duş tesisleri kiralık sandal olanakları, oyun ve spor alanları, tesisleri vb. (niteliklerine göre)	1-3	1
	Hava kirliliği	-3	Kirlilik derecesine göre	-1(-3)	0
	Güvenceli Olmaması	-2	Güvence durumuna göre	-1(-2)	-1
Genel Toplam veya Orman İçi Rekreasyon Potansiyeli	Su kirliliği	-1	Deniz, göl, akarsular için	-1	0
	Bakımsızlık	-1	Yeterli bakımın yapılmaması	-1	-1
	Gürültü	-1	Trafik, kalabalık vb.	-1	0
	Diğer Olumsuz Etkiler	-2	Taş ve çakıl ocakları, inşaat, fabrika kalıntıları vb.	-1(-2)	0
					55

İklim elemanlarının en önemli unsurlarından birini oluşturan sıcaklık, turizm ve rekreasyon faaliyetleri açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda özellikle açık hava rekreasyon faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı yaz aylarında ortalama sıcaklık 21,3 °C'dir (Tablo 2). Kullanılan yöntemle göre değerlendirilen iklim elemanlarından bir diğeri rüzgar hızıdır. Çünkü rüzgâr, açık hava rekreasyon faaliyetlerini hem olumlu hem olumsuz

etkileyebilmektedir.

Güleç yöntemine göre yaz aylarında düşük rüzgar hızları rekreasyonel değeri olumlu yönde etkilerken, yüksek rüzgar hızları ise bu değerin düşmesine neden olmaktadır (Birinci vd., 2017). Rasat sonuçlarına göre yöredeki rüzgar hızı haziranda 2,1 m/sn, temmuzda 2,3 m/sn ve ağustosta ise 2,2 m/sn olup, yaz aylarının ortalaması ise 2,2 m/sn'dir (Tablo 2).

Tablo 2
Görelde Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Rüzgar Değerleri; 2014-2023 (Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Sıcaklık (°C)	7,3	7,9	8,9	12,3	15,9	19,7	21,7	22,6	19,7	15,9	12,9	10,0	14,6
							21,3						
Rüzgar (m/sn)	2,3	2,3	2,3	2,2	2,2	2,1	2,3	2,1	2,2	2,0	2,2	2,2	2,2
							2,2						

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Yağış unsuru da rekreasyon ve turizm faaliyetleri ile çok yakından ilişkilidir. Yağış miktarının yaz aylarında fazla olması rekreasyon faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Yönteme göre yaz aylarında yağış miktarına bağlı olarak 1 ile 8 arasında bir puanlandırma yapılmaktadır. Bu doğrultuda sahada yaz mevsimi (haziran / 107,7 mm, temmuz / 153,8 mm ve ağustos / 120,1 mm) toplam yağışı 381,6 mm'dir (Tablo 3). Bu bulgulara göre çalışma alanının yağış değeri 350 mm'yi aşmaktadır.

Yönteme göre güneşlenme ve bulutluluk parametreleri arasında ters bir orantı kurulduğu görülür. Bulutluluk derecesine göre sahanın güneşlenme değeri 1 ile 5 puan arasında değerlendirilmiştir. Değerlendirme formunda yaz ayları ortalama bulutluluk derecesi 4,7 gündür. Aylara göre değerlendirildiğinde ise haziran 4,2 gün, temmuz 5,1 gün ve ağustos 5,0 gün olarak tespit edilmiştir (Tablo 3). Ancak tabiat parkı Tirebolu Meteoroloji istasyonuna kıyasla daha yüksek rakımlı ve dağlık bir bölgede yer alması, bulutluluk oranının daha yüksek olma ihtimalini artırmaktadır. Bu durum yaz aylarında görülen yağış miktarı ile de paralellik göstermektedir.

Tablo 3
Görelde Ortalama Yağış (2014-2023) ve Ortalama Bulutluluk Değerleri; 1962-2000 (Meteoroloji Genel Müdürlüğü verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Yağış (mm)	269,4	172,2	198,9	96,4	136,1	107,7	153,8	120,1	229,7	272,3	266,4	254,9	2251,4
							381,6						
Bulutluluk	6,3	6,1	6,1	5,9	5,3	4,2	5,1	5,0	5,0	5,3	5,5	6,1	5,5
							4,7						

Rekreasyon alanının ulaşılabilirlik değeri bölgenin turistik çekiciliği ile yakından ilişkilidir. Yönteme göre çalışma alanının Karadeniz kıyı bandına ve önemli turizm merkezlerine (Sis Dağı Yaylası ve Tabiat Parkı) yakın mesafededir. Büyük kentlere yakınlık da ulaşım ölçütlerinde dikkate alınmaktadır. Bu açıdan tabiat parkına en yakın 100 bin nüfusa sahip şehir Giresun olup, 2024 yılına ait resmi verilerine göre şehrin nüfusu 124 058'dir (Türkiye İstatistik Kurumu / TÜİK, 2024). Giresun şehrinin tabiat parkına yaklaşık 85 km mesafede bulunması göz önünde bulundurularak, alanın bu kriter kapsamında aldığı puan 3 olarak belirlenmiştir. Tabiat parkına yakın 5000 ve üzerindeki nüfusa sahip en yakın yerleşme 2024 yılı itibarıyla 12 678 nüfusu ile Eynesil'dir. Eynesil'den tabiat parkına ulaşım özel araçlarla

ortalama 40 dakikadır (26 km). Görele ve Eynesil ilçe merkezlerinden günün her saatinde taksiyle alana ulaşım mümkündür. Ancak diğer ulaşım kolaylıkları olarak örneğin toplu taşıma, teleferik, helikopter gibi alternatif ulaşım türleri sahada mevcut değildir.

Rekreasyon potansiyelinin belirlenmesinde piknik yerleri, geceleme tesisleri, satış büfeleri, yemek yerleri gibi hizmetler rekreatif kolaylıkları oluşturmaktadır. Tabiat parkında yapılan araştırmalar neticesinde alanda piknik tesislerine ait herhangi bir düzenleme olmadığı görülmektedir. Ancak Tarım ve Orman Bakanlığının ekotaban web sitesinde piknik yerlerinin olduğu görülmektedir (Doğa Turizmi Web Uygulaması, 2024). Çalışma alanına giderken birçok noktada piknik faaliyeti için uygun

alanlar da bulunmaktadır. Bu alanlardan bazıları şehir merkezine yakın ve erişilebilirlik açısından önem taşımaktadır. Bölgenin içme ve kullanma su kaynakları bol olduğundan dolayı ziyaretçiler su ihtiyacını kolaylıkla karşılayabilmektedir. Su kaynaklarının bol olması alanın doğal özellikleri ile ilgilidir.

Alanda çadırli ve çadırsız kamp yapılabilecek birçok yer bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Sis Dağı yaylasına yakın olması da bu imkânı artırmaktadır. Çalışma alanı yakınlarında konaklama tesisi yoktur ancak şehir merkezine ve il merkezine yakınlığı büyük avantaj sağlamaktadır. Tabiat parkına giden patika yolun girişinde ve üst kısımlarında birkaç aracın durabileceği araç park yeri bulunmaktadır. Ancak alanda mevcut bir otoparkın olmaması ilerleyen zamanlarda otopark sorununu oluşturacağı öngörülmektedir. Ziyaretçilerin yeme içme ihtiyacını karşılayabileceği bir kır lokantası ve satış büfesi yoktur. Alan içerisinde bir tane tuvalet mevcuttur. Tabiat parkı içerisinde herhangi bir görevli bulunmamaktadır. Ancak yörede yaşayanlar gelen ziyaretçilere yardımcı olduklarını belirtmişlerdir. Gelen ziyaretçilere genellikle hangi konularda yardımcı oluyorsunuz diye yöneltilen soruya yöre halkı; şelalenin yol güzergahı, güvenlik riskleri ve alanda yapılabilecek aktivitelerin nerede olabileceği konularında gelen ziyaretçilere bilgi verdiklerini belirtmiştir. Ancak bu durum olumlu gibi görünse de alan ve çevresinde bilgilendirme tabelalarının ve görevlinin olmayışı alt yapı eksikliğini oluşturmaktadır.

Diğer rekreatif kolaylıklar olarak alanda yürüyüş parkuru, manzara seyir noktaları, kaya tırmanışı, doğa fotoğrafçılığı yapılabilecek alanlar bulunmaktadır. Bu alanlar ekotaban web uygulamasında ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir. Ancak parka girişte bu alanları gösteren ayrıntılı bir tabela bulunmamaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi bu durum alt yapı çalışmalarının henüz başlamamış olmasından dolayı kaynaklanan sorunları teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra çalışma sahasında bakımsızlıktan kaynaklanan birtakım olumsuzluk da görülebilmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma, jeoturizm ve yerel rekreasyon planlaması bağlamında nispeten az keşfedilmiş bir doğa temelli cazibe türüne -şelaleler- odaklanarak literatürdeki önemli bir boşluğu ele almıştır. Gülez Yöntemi'nin (1990) CBS destekli topografik analizle birlikte uygulanması yoluyla çalışma, bölgenin güçlü görsel peyzaj kalitesini, iklim uygunluğunu ve erişilebilirliğini sürdürülebilir turizm gelişimi için kilit varlıklar olarak tanımlamıştır.

Çalışma, Paşaca Şelalesi'nin rekreasyonel potansiyelinin ampirik bir değerlendirmesini sunmanın ötesinde, yerel olarak geliştirilmiş, ancak genellikle göz ardı edilen bir değerlendirme çerçevesinin, sistematik olarak uygulandığında ve jeo-uzamsal araçlarla desteklendiğinde nasıl değerli içgörüler sunabileceğini göstererek metodolojik olarak katkıda bulunmaktadır. Teorik olarak bu araştırma, özellikle az bilinen veya gelişmekte olan alanlarda hem ekolojik farklılığı hem de ziyaretçi odaklı değeri yakalamak için peyzaj temelli yaklaşımları jeoturizm ilkeleriyle bütünleştirmenin uygunluğunun altını çizmektedir.

Literatüre katkı açısından bu çalışma ikili bir boşluğu doldurmaya yardımcı olmaktadır: farklı jeoturizm kaynakları olarak şelalelere gösterilen sınırlı ilgi ve Türkiye'nin az bilinen tabiat parklarında yapılandırılmış rekreasyon planlaması üzerine yapılan seyrek ampirik çalışmalar. Bu nedenle, bulgular sadece yerel saha geliştirme stratejilerini bilgilendirmekle kalmıyor, aynı zamanda korunan alanlarda sürdürülebilir turizm planlamasına ilişkin daha geniş söylemi de zenginleştiriyor.

İnsanlar, doğada vakit geçirerek hem bedenlerini hem de zihinlerini yenileyip, ruhsal dinginlik ve huzur bulmak, doğanın sunduğu sakinlik içinde rahatlamak, keşfetme ve öğrenme arzusunu tatmin etmek gibi birçok farklı güdüyle doğal ortamlarda bulunurlar. Nitekim korunan alanlar, doğal ortamlarda açık havada takdir edici faaliyetlere yönelik artan talep için çok çekici ortamlardır (Ardeleanu, 2010). Tabiat parkları çevresi ile birlikte doğal ve kültürel çekicilikleri ile belirginleşen ve turizme kaynaklık eden unsurlardır. Özellikle el değmemiş ve bozulmamış bu ortamlar her geçen gün daha fazla talep görmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde önemli rekreasyon alanları olarak karşımıza çıkan bu tür doğal ve korunan yerlerin uygun planlamalar ile işlevlerinin artırılmasının, koruma kullanma dengesinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Nitekim korunan alanlar, ekosistemlerin ve sakinlerin korunmasının öncelikli olması gereken bölgeler olarak kabul edilmektedir (Silva vd., 2023).

Çalışmaya konu olan Paşaca Şelalesi tabiat parkının orman içi rekreasyon potansiyeli Gülez yöntemine göre hesaplanmaya çalışılmış ve mevcut rekreasyon potansiyeli %55 bulunmuştur. Yapılan değerlendirmeler sonucu çalışma alanının rekreasyon potansiyeli %46 ile %60 arasında orta düzeyde olarak saptanmıştır. Aslında doğal parklar yüksek rekreasyon potansiyeline sahiptir (Çetin ve Sevik, 2016). Ancak çalışma alanında henüz alt yapı ile ilgili herhangi bir planlama ve uygulama yapılmaması turizm potansiyelini düşürücü etki yapmaktadır. Doğaya dayalı turizmde hızlı bir büyüme yaşayan ülkelerde, korunan alanların rekreasyonel amaçlarla kullanımının artması, alt yapı ve erişilebilirliğin iyileştirilmesi için talep yaratmaktadır. Bununla birlikte yol, otopark, satış büfeleri gibi alt yapı çalışmaları doğal çevreyi ve ziyaretçilerin deneyimlerini değiştirebilir ve nihayetinde söz konusu alanlarda turizm türünü çeşitlendirebilir (Tverijonaite vd., 2018). Bu durum çeşitli uygulama ve etkinlikler ile geliştirildiğinde alan yüksek bir rekreasyon potansiyeline ulaşacaktır. Dolayısıyla ivedilikle alanda alt ve üst yapı çalışmalarının başlaması gerekmektedir. Bunun yanı sıra iklim elemanlarının alanın potansiyelini düşüren en önemli unsurlardan biridir. Çalışma sahasında yağışlı ve bulutlu günlerin fazla olması puanlandırmayı olumsuz etkilemektedir. Bu durum Karadeniz bölgesinde farklı alanlarda yapılan çalışmalarda elde edilen bulgularla da benzerlik göstermektedir (Birinci vd., 2016; 2017). Alanın peyzaj durumu da iklim gibi puanlandırmayı olumsuz etkileyen bir diğer faktördür. Açık hava rekreasyonunu etkileyen doğal çevre faktörlerinden olan peyzaj ve iklim unsurlarını değiştirmek mümkün olmadığı için alanın gelecekte ki rekreasyon potansiyeli de bu iki kategoride değişmesi mümkün görülmemektedir. Buna

karşılık, alan ve çevresinde yapılacak olan rekreasyonel iyileştirmeler bölgenin rekreatif potansiyelini yalnızca artırmakla kalmayıp, aynı zamanda doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesine, ziyaretçi deneyimlerinin zenginleştirilmesine ve yerel toplulukların ekonomik kalkınmalarına katkı sağlayarak, bölgesel turizmin uzun vadeli başarısını destekleyecektir. Bu kapsamda piknik ve konaklama tesislerinin inşa edilmesinin yanı sıra ihtiyaçların karşılanabileceği satış büfelerinin ve kır lokantalarının yapılması ile güvenlik unsurlarının oluşturulması vs. gibi tedbirlerin alınması gelecekteki rekreasyon potansiyel puanını artıracaktır. Aynı zamanda sahada yürüyüş parkurunun güvenliliğini artırıcı önlemlerde bulunulması, sal köprüünün sağlamlaştırılması veya doğaya uygun olarak yenisinin yapılması da olumsuz etkenleri ortadan kaldıracaktır.

Bunun yanı sıra alan ve çevresinde bilgilendirme panolarının ve işaret levhalarının uygun yerlere konulması ve alanda görevli bir kişinin bulunması gelen ziyaretçiler için yardımcı kaynaklar olacaktır. Aynı zamanda bu uygulama alanın gelecekteki rekreatif potansiyelinin yükselmesine katkı yapacaktır.

Yerel halkında belirttiği gibi şelaleye giden patika yolun ivedilikle düzenlenmesine ve alanın daha fazla tanınması için reklam ve tanıtım çalışmalarının başlanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim seyahat acentaları ile iş birliği yapılarak günübirlik turlar düzenlenebilir ve daha fazla kitleye ulaşılarak alanın tanıtılmasına katkı sağlanabilir.

Tablo 4
Paşaca Şelalesi Tabiat Parkının Mevcut ve Gelecekteki Rekreasyon Potansiyeli

Değerler	Alabileceği En Yüksek Puan	Aktüel Puan	Gelecekteki Puan
Peyzaj Değeri	35	28	27
İklim Değeri	25	12	12
Ulaşılabilirlik	20	10	11
Rekreatif Kolaylık	20	7	18
Olumsuz Etkenler	-10	-2	0
Rekreasyon Potansiyeli (%)	100	55	68

Gelecekteki rekreasyon potansiyeli puanları, gerçekçi ve bağlam-özgü planlama senaryolarına dayalı olası iyileştirmeleri tahmin ederek ileriye dönük değerlendirmeyi destekleyen Gülez Yöntemi kullanılarak hesaplandı. Örneğin, rekreasyonel kolaylıktaki 7'den 18'e olan artış yürüyüş parkurları, dinlenme tesisleri ve ziyaretçi tabelalarının eklenmesi gibi önerilen iyileştirmelere, yani Gülez kriterleriyle uyumlu müdahalelere dayanmaktadır. *Erişilebilirlikteki* öngörülen iyileştirme (10'dan 11'e), şu anda yerel yetkililer tarafından değerlendirilen park yolundaki beklenen yol iyileştirmelerini ve tabelaları yansıtmaktadır. *Negatif Faktörler* puanı, planlanan atık yönetimi girişimleri ve daha iyi ziyaretçi akışı kontrolleri nedeniyle -2'den 0'a yükselmektedir.

Gelecekteki araştırmalar, olası iyileştirmeleri doğrulamak ve

Paşaca Şelalesi ve çevresinin bozulmamış yapısının korunması ve burada yapılacak olan düzenlemelerin doğaya uygun olması için yöre halkı, sürdürülebilir yönetim planı ile hareket edilmesine dikkat çekmiştir.

Böylece alanda yapılacak olan yenilikçi gelişmeler, bir taraftan alanın destinasyonun çekiciliğini artırırken diğer taraftan ise turizmi teşvik ederek rekabet gücünün de artmasını sağlayacaktır. Söz konusu eksikliklerin tamamlanması ve yapılacak düzenlemeler sayesinde %55 olan orta düzeyde rekreasyon potansiyeli %68 seviyesine çıkarak alan yüksek (% 61 -%75 arası yüksek rekreasyon potansiyeli) bir potansiyele ulaşabilir (Tablo 4). Sis Dağı yaylasında yapılması planlanan kayak merkezi ile alanın turistik çekiciliği daha da artacaktır.

Gerçekleştirilecek tüm iyileştirmeler, doğanın dengesini bozmadan ve çevresel etkileri en aza indirerek, sürdürülebilir turizm ilkeleri doğrultusunda titizlikle planlanmalıdır. Bu sayede doğal kaynakların korunması ve gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması güvence altına alınmış olacaktır. Bu yaklaşım, yalnızca çevresel sürdürülebilirliği değil, aynı zamanda yerel halkın ekonomik ve kültürel gelişimini de destekleyerek turizm sektörünün uzun vadede dengeli ve sağlıklı bir şekilde büyümesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca doğaya ve kültürel mirasa duyarlı bir turizm anlayışı, bölgesel kimliğin korunmasına katkıda bulunacak ve ziyaretçilerin daha derin bir deneyim elde etmelerini mümkün kılacaktır.

iyileştirmek için *odak grupları*, *paydaş görüşmeleri* ve *toplum istişarelerini* içermelidir. Yerel sesleri, turizm yetkililerini ve çevre planlamacılarını dahil etmek, yalnızca metodolojik süreci geliştirmekle kalmayacak, aynı zamanda sürdürülebilir ve kapsayıcı turizm gelişimini destekleyecek, projeksiyonları yerel gerçeklerle ve paydaş beklentileriyle daha yakından uyumlu hale getirecektir.

Öneriler

Bu çalışma çeşitli kısıtlamalarla karşı karşıya kalmıştır. Birincisi, bölgede altyapı geliştirme çalışmalarının henüz başlamamış olmasıdır ve bu durum Gülez Yöntemi'nin puanlamasını etkilemiştir. İkinci olarak, yöntemin kendisi yapılandırılmış ve Türkiye'de yaygın olarak kullanılıyor olsa da, WALROS veya CBS tabanlı çok kriterli teknikler gibi daha yeni

modellerle karşılaştırmalı doğrulamadan faydalanabilir (Steiner, 2013). Ayrıca, bu çalışmada yerel paydaşlardan yapılandırılmış nitel veriler elde edilmemiştir. Gelecekte yapılacak araştırmalar, bölge sakinlerinin tutumlarını, paydaş beklentilerini ve ziyaretçi tercihlerini değerlendirmek için yarı yapılandırılmış mülakatları veya anketleri içermelidir. Bu, yerel katılım ve algının rekreasyon potansiyeli ve turizm planlamasını nasıl şekillendirdiğinin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmanın bulgularına dayanarak, gelecekteki araştırmalar için çeşitli yollar, şelaleye dayalı turizm alanlarının anlaşılmasını derinleştirmeye ve sürdürülebilir yönetimini geliştirmeye yardımcı olabilir:

- **Kapsamlı Mekânsal Analiz:** Gelecekteki çalışmalar, şelale alanlarının mekânsal planlamasını ve bölgelendirmesini yapmak için gelişmiş CBS tabanlı yöntemler kullanabilir. Topografya, hidroloji, bitki örtüsü ve arazi kullanımı gibi fiziksel verilerin ziyaretçi akışı ve etki değerlendirmeleriyle bütünleştirilmesi, önceki jeoturizm çalışmalarında önerildiği gibi stratejik kalkınma planlamasını geliştirecektir (Moridsadat vd., 2021; Thittiyenin vd., 2024).

- **Toplum Temelli Katılımcı Araştırma:** Yerel toplulukların Paşaca Şelalesi çevresindeki turizm gelişimine ilişkin algıları, beklentileri ve endişeleri hakkında daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Yapılandırılmış görüşmeler, katılımcı haritalama ve odak grup tartışmaları, kalkınmanın yerel değerler ve kapasitelerle uyumlu hale getirilmesine yönelik değerli içgörüler sağlayabilir.

- **Ekoturizm ve Faaliyet Çeşitlendirme Çalışmaları:** Araştırmacılar doğa parkurlarının, kültürel yorumlama faaliyetlerinin, rehberli turların ve düşük etkili konaklamaların hem ziyaretçi deneyimini hem de sürdürülebilirlik sonuçlarını nasıl geliştirebileceğini keşfetmeye teşvik edilmektedir. Deneyisel tasarımlar veya pilot müdahaleler, çeşitlendirilmiş tekliflerin turist memnuniyeti ve çevrenin korunması üzerindeki etkisini değerlendirebilir (Hien ve Chu, 2024; Hudson, 1998).

- **Taşıma Kapasitesi ve Ziyaretçi Etkilerinin İzlenmesi:** Gelecekteki çalışmalar Paşaca Şelalesi tabiat parkının ekolojik ve sosyal taşıma kapasitesini, özellikle de ziyaretçi sayısındaki mevsimsel dalgalanmalara bağlı olarak ölçebilir. Boylamsal araştırmalar eşik değerlerin belirlenmesine yardımcı olabilir ve sürdürülebilir kullanım için düzenleyici çerçeveleri bilgilendirebilir.

- **Düzenleyici Modellerin Değerlendirilmesi:** Benzer korunan şelale alanlarında farklı düzenleyici yaklaşımları (örn. erişim sınırları, bölgeleme, mevsimsel kısıtlamalar) değerlendiren karşılaştırmalı çalışmalar, Paşaca ve diğer tabiat parkları için bağlama uygun yönetim modellerinin tasarımına bilgi sağlayabilir (Thittiyenin vd., 2024).

- **İklim ve Peyzaj Algısı Çalışmaları:** İklim ve peyzaj özellikleri çalışmamızda tespit edilen kısıtlar arasında yer aldığından, ek araştırmalar bu unsurlara ilişkin ziyaretçi algılarının destinasyon seçimini ve deneyimini nasıl etkilediğini inceleyebilir. Mevsimsel algı çalışmaları, en uygun ziyaret zamanlarının ve altyapı desteğinin tasarlanması için yeni içgörüler sağlayabilir (Ortega-

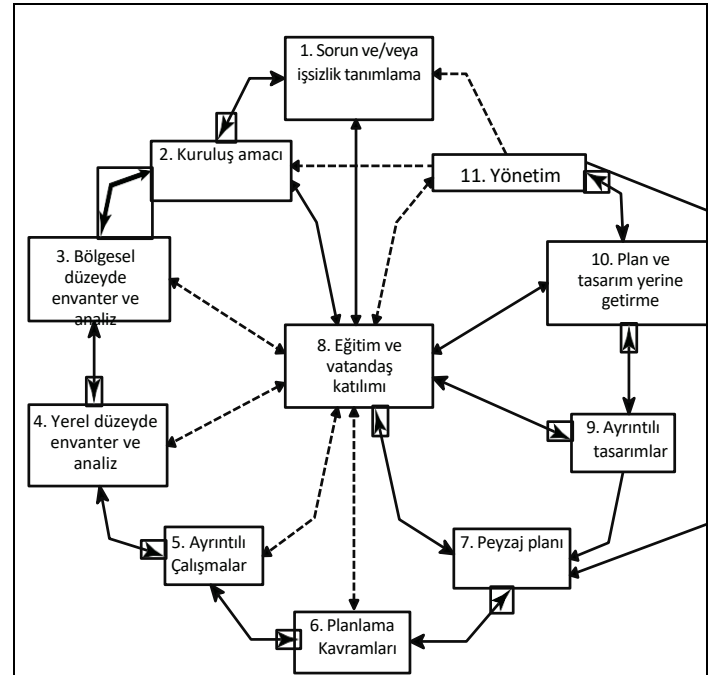
Becerril vd., 2019).

- **Jeoturizm Değer Değerlendirmesi:** Jeoturizm, doğa temelli turizm için giderek daha fazla "akıllı bir çeşitlendirme stratejisi" olarak görüldüğünden (Sumanapala ve Wolf, 2022), gelecekteki çalışmalar jeolojik özelliklerin, özellikle de şelalelerin yorumlanmasının eğitimsel ve ekonomik değerini ve niş turist pazarlarını çekmedeki rolünü değerlendirebilir.

Steiner (2013, s. 235) tarafından geliştirilen ve aşağıda gösterilen ekolojik planlama modeli, Paşaca Şelalesi Tabiat Parkı'nın peyzaj ve turizm planlamasına çevresel, sosyal ve mekânsal boyutların entegre edilmesi için kapsamlı ve yinelemeli bir çerçeve sunmaktadır. Şekilde gösterildiği gibi, model sorunların veya fırsatların tanımlanmasıyla başlar ve hedef belirleme, çok düzeyli envanter ve analiz, ayrıntılı çalışmalar ve kavramsal planlama yoluyla ilerler ve nihayetinde uygulama ve yönetime yol açar. Modelin, planlama döngüsü boyunca merkezi bir bileşen olarak sürekli eğitim ve vatandaş katılımını (8. adım) vurgulaması dikkat çekicidir. Bu katılımcı boyut, modeli özellikle toplum katılımı ve ekolojik duyarlılığın çok önemli olduğu şelale parkları gibi doğa temelli turizm ortamları için uygun hale getirmektedir. Yapılandırılmış ancak esnek yaklaşımıyla Steiner'in modeli, ekolojik bütünlük, paydaş katılımı ve peyzaj planlamasının dikkatle dengelenmesi gereken Paşaca Şelalesi Tabiat Parkı gibi alanlarda sürdürülebilir turizm stratejileri geliştirmek için değerli bir rehber olabilir.

Şekil 7.

Ekolojik Planlama Modeli (Kaynak: Steiner, 2013, s. 235).

Gelecekte yapılacak araştırmalar bu alanları keşfederek Paşaca Şelalesi Tabiat Parkının turizm ve rekreasyonel gelişiminin artırılmasına katkıda bulunabileceği gibi, sürdürülebilir doğa temelli turizme ilişkin daha geniş literatürün geliştirilmesine de katkı sağlayabilir ve Türkiye'de ve dünyada şelale destinasyonlarının dengeli planlanması ve yönetimi için değerli bilgiler sunabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir- B.U., M.Z.; Tasarım- B.U., M.Z.; Denetleme- B.U., M.Z.; Kaynaklar- B.U., M.Z.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi- B.U., M.Z.; Analiz ve/veya Yorum- B.U., M.Z.; Literatür Taraması- B.U., M.Z.; Yazıyı Yazan- B.U., M.Z.; Eleştirel İnceleme- B.U., M.Z.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yapay Zekâ Kullanımı: Yazarlar, bu çalışmada yapay zekâ destekli herhangi bir uygulama kullanılmadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - B.U., M.Z.; Design- B.U., M.Z.; Supervision- B.U., M.Z.; Resources- B.U., M.Z.; Data Collection and/or Processing- B.U., M.Z.; Analysis and/or Interpretation- B.U., M.Z.; Literature Search- B.U., M.Z.; Writing Manuscript- B.U., M.Z.; Critical Review- B.U., M.Z.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Use of Artificial Intelligence: The authors state that no artificial intelligence-powered applications were used in this study.

Kaynaklar

- Ardeleanu, D. (2010). The development of tourism in protected areas. *Proceeding of the International Conference BIOATLAS*, Transilvania University of Brasov, Romania.
- Atayeter, Y., Tozkoparan, U., & Yayla, O. (2020). Altınpınar (Limni) Gölü (Torul/Gümüşhane) ve yakın çevresinin rekreasyon potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir yöntem uygulaması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25(44), 61-84. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.746754>
- Balmford, A., Beresford, J., Green, J., Naidoo, R., Walpole, M., & Manica, A. (2009). A global perspective on trends in nature-based tourism. *Plos Biology*, 7(6), e1000144. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.1000144>
- Bell, S., Tyrvänen, L., Sievänen, T., Pröbstl, U., & Simpson, M. (2007). Outdoor recreation and nature tourism: A European perspective. *Landscape Ecology Principles in Landscape Architecture and Land-Use Planning*, 1(2), 1-46.
- Birinci, S., Zaman, M., & Bulut, İ. (2016). Limni Gölü Tabiat Parkının (Gümüşhane) rekreasyon potansiyeli. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 285-294.
- Birinci, S., Kaymaz, Ç.K., & Camcı, A. (2017). Bulut (Tar) Şelalesi ve çevresinin rekreasyon potansiyeli. *IWACT'17 Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi*, 28 Eylül- 1 Ekim, Van/Türkiye.
- Britton, E., Kindermann, G., Domegan, C., & Carlin, C. (2020). Blue care: A systematic review of blue space interventions for health and wellbeing. *Health Promotion International*, 35(1), 50-69.
- Cascade, R. (2025). *Economic benefits of a waterfall: Unveiling nature's financial impact*. Waterfalls travel.
- Creswell, J.W. (2002). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.), Sage.
- Çalik, F., Başer, A., Ekinci, N. E., & Kara, T. (2013). Tabiat parklarının sportif rekreasyon potansiyeli modellemesi (Ballıkayalar Tabiat Parkı örneği). *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 8(2), 35-51.
- Çetin, M. & Sevik, H. (2016). Evaluating the recreation potential of Ilgaz Mountain National Park in Turkey. *Environmental Monitoring and Assessment*, 188:52. <https://doi.org/10.1007/s10661-015-5064-7>
- Demirkan, G. (2020). According to method of Gülez determination of recreational potential of Niğde Atatürk City Forest. *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 7, 986-995. <https://doi.org/10.26450/ijshsr.1847>

- Doğa Turizmi Web Uygulaması. (2024, Mart 11). <https://ekotaban.tarimormann.gov.tr/>
- Dowling, R. (2013). Global geotourism – An emerging form of sustainable tourism. *Czech Journal of Tourism*, 2(2), 59-79. <https://doi.org/10.2478/cjot-2013-0004>
- Eagles, Paul F.J. (2002) Trends in park tourism: Economics, finance and management, *Journal of Sustainable Tourism*, 10(2), 132-153, <https://doi.org/10.1080/09669580208667158>
- European Forest Institute, 2025
- Frumkin, H., Bratman, G.N., Breslow, S.J., Cochran, B., Kahn, PH, Jr., Lawler, J.J., Levin, P.S., Tandom, P.S., Varanasi, U., Wolf, K.L., & Wood, S.A. (2017). Nature contact and human health: A research agenda, *Environmental Health Perspectives*, 125(7). <https://doi.org/10.1289/EHP1663>
- Goudie, A. S. (2020). Waterfalls: Forms, distribution, processes and rates of recession. *Quaestiones Geographicae*, 39(1), 59-77.
- Gülez, S. (1990). Ormaniçi rekreasyon potansiyelinin saptanması için geliştirilen bir değerlendirme yöntemi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A*, (40)2, 132-147.
- Hall, C. M., & Boyd, S. (2005). Nature-based tourism in peripheral areas: Introduction. In C. M. Hall & S. Boyd (Eds.), *Nature-based tourism in peripheral areas "development or disaster?"*. Cromwell Press.
- Hien, T. T. T., & Chu, H.-J. (2024). Revealing ecotourism potential of streams and waterfalls: Identification of influential factors in a case study from Thua Thien Hue Province, Vietnam. *Sustainability*, 16(21), 9299.
- Hudson, B. J. (1998). Waterfall resources for tourism. *Annals of Tourism Research*, 25(4), 958-973. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(98\)00043-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(98)00043-7)
- Kalem, S. (2021). *Sürdürülebilir bir Türkiye için korunan alanlar "Hedef: 2030'a kadar %30*. PrintWorld Matbaa San. Tic. A.Ş.
- Kurdoglu, O., & Kurdoglu, B. C. (2016). Semantic evaluation of waterfalls as tourism destinations. *Journal of Environmental Protection and Ecology*, 17(2), 781-788.
- Leung, Y. F., Spenceley, A., Hvenegaard, G., Buckley, R., (Eds.) Groves, C. (2018). *Tourism and visitor management in protected areas: Guidelines for sustainability*. IUCN, Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 27, Gland, Switzerland. <https://doi.org/10.2305/IUCN.CH.2018.PAG.27.en>
- Mestanza-Ramón, C., & Jiménez-Caballero, J. L. (2024). Waterfalls: Characterization and importance in nature tourism. In M. Ksibi et al. (Eds.), *Recent advances in environmental science from the Euro-Mediterranean and surrounding regions* (4th ed.). Advances in Science, Technology & Innovation. Springer.
- Meteoroloji İstasyon Müdürlüğü. (2024). *Görelle (Kuşçulu) ve Tirebolu meteoroloji istasyonlarının uzun yıllık veri bültenleri*. Giresun.
- Moridsadat, P., Roumiani, A., & Moghaddam, S. S. (2021). Prioritizing tourism destination waterfall for tourism investment and development in Lorestan Province, Iran. *Sustainable Earth Review*, (1)3, 24-32. <https://doi.org/10.48308/sustaineearth.2021.99017>
- National Geographic Society. (2025). *Waterfall*. National Geographic Education. (Erişim Tarihi: 13.06.2025) <https://education.nationalgeographic.org/resource/waterfall>
- Newsome, D., Moore, S. A., & Dowling, R. K. (2013). *Natural area tourism: Ecology, impacts and management*. Channel View Publications.
- Ortega-Becerril, J., Polo, I., & Belmonte Ribas, Á. (2019). Waterfalls as geological value for geotourism: The case of Ordesa and Monte Perdido National Park. *Geoheritage*. 11, 1199-1219. <https://doi.org/10.1007/s12371-019-00366-1>
- Page, S. J., & Connell, J. (2014). *Tourism: A modern synthesis* (4th ed.). Cengage Learning.

- Pekünlü, S., Sezen, I., & Özer, S. (2020). Limni Gölü Tabiat Parkı'nın rekreasyon potansiyelinin Gülez yöntemine göre değerlendirilmesi. Birinci Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Sempozyumu (USBAS) Özet Metinleri Kitabı, s.20, 1-4 Temmuz 2020, Trabzon/Türkiye.
- Pickering, C. & Weaver, D.B. (2003). Nature-based tourism and sustainability: Issues and approaches. In R. Buckley, C. Pickering & D. B. Weaver (Eds.), *Nature-based tourism, environment and land management* (pp. 197-208). CABI Publishing.
- Prince, S., Ioannides, D., Peters, A., & Chekalina, T. (2023). Tourist perceptions of wind turbines: Conceptualizations of rural space in sustainability transitions. *Tourism Geographies*, (26)2, 292-310. <https://doi.org/10.1080/14616688.2023.2274834>
- Sever, R., & Kopar, İ. (2009). Maral Şelalesi (Borçka-Artvin), doğal ortam özellikleri ve ekonomik potansiyeli. *Türk Coğrafya Dergisi*, 52, 17-29.
- Silva, S., Silva, L.F., & Vieira, A. (2023). Protected areas and nature-based tourism: A 30-year bibliometric review. *Sustainability*, 15, 11698.
- Singtuen, V., Phajuy, B., & Gałka, E. (2021). Characteristics and assessment of selected waterfalls formed in different geological basements in Thailand. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 37(3), 880-887. <https://doi.org/10.30892/gtg.37319-721>
- Steiner, F. R. (2013). Ecological planning method. In R. G. Varady, S. Megdal, & R. Merideth (Eds.), *Design with the desert* (pp. 233-250). CRC Press.
- Sökmen, E. D., & Yener, Ş. D. (2022). Bentler Tabiat Parkı'nın rekreasyon potansiyelini değerlendirmeye yönelik bir çalışma. *MAKÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi (MAKÜ FEBED)*, 13(2), 176-188.
- Sumanapala, D., & Wolf, I. D. (2022). Introducing geotourism to diversify the visitor experience in protected areas and reduce impacts on overused attractions. *Land*, 11(12), 2118. <https://doi.org/10.3390/land11122118>
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2024, Şubat 5). <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/28/Tabiat-Parklari>
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2025, Temmuz 16). <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/28/Tabiat-Parklari>
- Thittiyarin, Nutthasak. (2024). Spatial design guidelines for waterfall tourist attraction: A case study in Wang Hin Lat Waterfall, Trang province. *Asian Creative Architecture. Art and Design*, 37, 1-19. <https://doi.org/10.55003/acaad.2024.271176>
- TRT Haber, (2024, Haziran 30). <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/milli-ve-tabiat-parklarini-bayramda-3-milyona-yakin-kisi-ziyaret-etti-850977.html>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2024). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> Erişim Tarihi: 12.01.2025
- Tülek, B. (2020). Determination of recreation potential using the Gülez method in Çankırı Kadınçayırı Natural Park. *International Society for Physical and Environmental Conservation Journal of Applied Sciences*, 5(1), 227-234. <https://doi.org/10.46291/ISPECIASvol5iss1pp227-234>
- Tverijonaite, E., Ólafsdóttir, R., & Thorsteinsson, T. (2018). Accessibility of protected areas and visitor behaviour: A case study from Iceland. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 24, 1-10.
- Urry, J. (1991). *The tourist gaze*. Sage.
- Vert, C., Gascon, M., Rojas-Rueda, D., & Nieuwenhuijsen, M. J. (2020). Health effects of nature and blue spaces: A systematic review of the literature. *International Journal of Hygiene and Environmental Health*, 223(1), 1-19.
- Völker, S., & Kistemann, T. (2013). Revisiting the blue space: The importance of water for health and wellbeing. *Health & Place*, 24, 94-102.
- Vural, E. (2025). Gülez method in determining landscape and recreational potential: The case of Gölbaşı Lakes Nature Park (Adıyaman). *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 13(2), 487-496.
- White, M. P., Elliott, L. R., Grellier, J., Economou, T., Bell, S., Bratman, G. N., & Gualdi, S. (2020). Associations between green/blue spaces and mental health across 18 countries. *Scientific Reports*, 10, 8903.
- Winter, P.L., Selin, S., Cervený, L., & Bricker, K. (2019). Outdoor recreation, nature-based tourism, and sustainability. *Sustainability*, 12, 81. <https://doi.org/10.3390/su12010>
- Wolsko, C., Lindberg, K., & Reese, R. (2019). Nature-based physical recreation leads to psychological well-being: Evidence from five studies, *Ecopsychology*, 11(4). <https://doi.org/10.1089/eco.2018.0076>
- Wolter, L. (2013). *Nature-based tourism in Mallorca's natural areas "the benefits of tourism for natural areas"*. Springer Gabler.
- World Waterfall Database. (2025, Haziran 13). *Waterfall classification*. <https://www.worldwaterfalldatabase.com/standards/classification>
- Yener, S. D. (2021). Türkiye'deki tabiat parklarının rekreasyonel açıdan analizi. *Eurasian Journal of Forest Science*, 9(3), 122-133.
- Yirmidört TV Haber, (2024, Haziran 30). <https://www.yirmidort.tv/yasam/korunan-alanlar-kurban-bayrami-tatilinde-53-milyon-ziyaretciyi-agirladi-186328>